

ZUBTURUM (PLANTAGO MAJOR) O'SIMLIGI BARGLARINING DORIVOR AHAMIYATI.

Abduxalilova Shoxsanam Qodirjon qizi
Samarqand davlat tibbiyot universiteti talabasi
Burxonova Dilshoda Farxod qizi
Samarqand davlat tibbiyot universiteti talabasi
Xudoyqulov Jamoliddin Inomovich
Samarqand davlat tibbiyot universiteti assistenti
Samarqand, O'zbekiston

Annotatsiya: Mazkur maqolada dorivor o'simliklar ichida keng tarqalgan katta zubtutum (Plantago major) o'simligining morfologik xususiyatlari, barglarining tarkibiy moddalari, ularning dorivor ahamiyati, xalq tabobatida va rasmiy tibbiyotda qo'llanilishi haqida ma'lumotlar keltirilgan. Shuningdek, bu o'simlikdan tayyorlanadigan damlamalar, siroplar va boshqa vositalarning aterosklerozi, bavozi, me'da-ichak kasalliklari kabi muhim kasalliklarni davolashdagi o'rni yoritilgan.

Kalit so'zlar: zubtutum, dorivor o'simlik, xalq tabobati, damlama, aterosklerozi, bavozi, fitoterapiya.

ЛЕЧЕБНОЕ ЗНАЧЕНИЕ ЛИСТЬЕВ РАСТЕНИЯ ЗУБТУРУМ (ПОДОРОЖНИК БОЛЬШОЙ).

Абдухалилова Шохсанам Кадыржан кызы
Студент Самаркандского государственного медицинского университета
Бурханова Дилшоода Фархад кызы
Студент Самаркандского государственного медицинского университета
Худайкулов Джамалиддин Иномович
Ассистент Самаркандского государственного медицинского университета
Самарканд, Узбекистан

Аннотация: В данной статье представлена информация о морфологических особенностях растения подорожник большой (Plantago Major), широко распространенного среди лекарственных растений, составных веществах его листьев, их лечебном значении, применении в народной и официальной медицине. Также освещается роль отваров, сиропов и других средств,

приготовленных из этого растения, в лечении таких важных заболеваний, как атеросклероз, печеночная недостаточность, желудочно-кишечные расстройства.

Ключевые слова: Зубчатка, лекарственное растение, народная медицина, настойка, атеросклероз, бавазир, фитотерапия.

THE MEDICINAL VALUE OF THE LEAVES OF THE ZUBTURUM PLANT (PLANTAIN LARGE).

Abdukhalilova Shokhsanam Kadyrzhan kyzy

Student of Samarkand State Medical University

Burkhanova Dilshoda Farhad kyzy

Student of Samarkand State Medical University

Khudaqkulov Jamaliddin Inomovich

Assistant Professor at Samarkand State Medical University

Samarkand, Uzbekistan

Abstract: This article provides information on the morphological features of the plant plantain large (*Plantago Major*), widely distributed among medicinal plants, the constituents of its leaves, their medicinal value, and their use in folk and official medicine. The role of decoctions, syrups and other remedies made from this plant in the treatment of important diseases such as atherosclerosis, liver failure, and gastrointestinal disorders is also highlighted.

Keywords: Dentate, medicinal plant, traditional medicine, tincture, atherosclerosis, bavazir, phytotherapy.

Kirish.

Tabiatda mavjud bo'lgan ko'plab o'simliklar orasida zubturm qadim zamonlardan beri shifobaxsh xususiyatlari bilan mashhurdir. Xususan, Abu Ali ibn Sino o'zining "Tib qonunlari" asarida zubturmning dorivor jihatlarini alohida ta'kidlagan. Hozirgi kunda ham zubturm barglari xalq tabobati va rasmiy tibbiyotda keng qo'llanilmoqda. O'simlikka bo'lgan ilmiy qiziqish uning boy kimyoviy tarkibi va keng ta'sir doirasi bilan izohlanadi. Bugungi kunda turli laboratoriya tadqiqotlari natijasida zubturmning antibakterial, yallig'lanishga qarshi, antioksidant va tinchlantiruvchi xususiyatlari isbotlangan.

O'simlikning botanik tavsifi.

Zubtutum (*Plantago major*) – Plantaginaceae oilasiga mansub ko'p yillik o'simlik bo'lib, o'rtacha 10–50 sm balandlikka ega. Barglari keng ellipssimon, uzun bandli, yoysimon tomirli bo'lib, yerga yastanib o'sadi. Gullari mayda, 4 bo'lakli, boshqosimon to'pgullarda joylashgan. Mevasi tuxumsimon, ko'p urug'li ko'sakcha. Gullash davri – iyun-sentabr. Dehqonchilik yerlari, yoqalar, botqoqliklar, o'rmon chetlari kabi joylarda uchraydi. Uning ildiz tizimi yaxshi rivojlangan bo'lib, tuproqning ustki qatlamida joylashgan. O'simlikning yuqori moslashuvchanligi tufayli u har xil ekologik sharoitlarda ham yaxshi o'sadi.

Kimyoviy tarkibi va farmakologik xususiyatlari.

Zubtutum barglari quyidagi moddalarga boy:

1. Glikozid akubin
2. Flavonoidlar
3. Vitamin C, K va karotin
4. Efir moylari (0.1% gacha)
5. Shilliq moddalar, saponinlar
6. Organik kislotalar

Zubtutum (*Plantago major*) o'simligi.

Bu moddalar zubtutumga yallig'lanishga qarshi, antiseptik, antispazmodik, antiviral, tinchlantiruvchi, mikroblarga qarshi va balg'am ko'chiruvchi xususiyatlar bag'ishlaydi. Ushbu tarkibiy qismlar zubtutumni nafaqat simptomatik, balki etiologik davolash vositasi sifatida ham qo'llash imkonini beradi. Masalan, akubin glikozidi oshqozon shilliq qavatini tiklashda muhim rol o'ynaydi. Tadqiqotlar ko'rsatadiki, bu o'simlikning biologik faol komponentlari uni nafaqat

profilaktik, balki davolovchi vosita sifatida ham qo'llash imkonini beradi. Kelajakda zubtutum asosida yangi farmatsevtik preparatlar ishlab chiqish uchun ilmiy izlanishlar davom etmoqda.

Tibbiyotda qo'llanilishi.

Zubtutum barglaridan tayyorlangan dorivor vositalar:

- Damlamalar – me'da-ichak kasalliklari, bronxit, astma, yo'tal va bavo-sirda ishlatiladi.
- Sharbati – yaralar, kolit, nafas yo'llari kasalliklarida foydali.
- Malham va sirop-lar – kosmetologiya va pediatriyada qo'llaniladi.
- Plantaglitsid preparati – gastrit, enterokolit, yara kasalliklari uchun tavsiya etiladi.

Tibbiyot amaliyotida ushbu o'simlik asosida yaratilgan fitopreparatlar ayniqsa pediatriya va geriatrik kasalliklar profilaktikasi va davosida keng qo'llaniladi. Bu vositalar organizmning umumiy qarshiligini oshiradi. Tadqiqotlar ko'rsatadiki, bu o'simlikning biologik faol komponentlari uni nafaqat profilaktik, balki davolovchi vosita sifatida ham qo'llash imkonini beradi. Kelajakda zubtutum asosida yangi farmatsevtik preparatlar ishlab chiqish uchun ilmiy izlanishlar davom etmoqda.

Xalq tabobatida qo'llanilishi.

Zubtutum xalq tabobatida ko'plab kasalliklar uchun ishlatilgan, jumladan:

- Ateroskleroz – barg damlamasi yoki asal bilan qaynatilgan sharbati ichiladi.
- Bavo-sir – barg va ildizlaridan tayyorlangan damlamalar, qaynatmalar ishlatiladi.
- Yaralar va kuyishlar – tashqi qo'llaniladigan kompress sifatida.
- Ko'z, jigar, buyrak muammolari – barg shirasi yoki damlamalari yordamida.

Bundan tashqari, uning barglari bilan tayyorlangan kompresslar yara bitishini tezlashtiradi va teri yangilanishiga yordam beradi. Zubtutumning og'riq qoldiruvchi va shamollashga qarshi xususiyatlari sababli u ko'pincha o'pka kasalliklarida ishlatilgan.

Xulosa: Zubtutum barglari qadimdan xalq tabobatida muhim o'rin tutgan va zamonaviy tibbiyotda ham dorivor vosita sifatida e'tirof etilgan. Uning biologik faol moddalarga boyligi uni ko'plab kasalliklarni davolashda samarali vosita sifatida qo'llash imkonini beradi. Tadqiqotlar ko'rsatadiki, bu o'simlikning biologik faol komponentlari uni nafaqat profilaktik, balki davolovchi vosita sifatida ham qo'llash imkonini beradi. Kelajakda zubtutum asosida yangi farmatsevtik preparatlar ishlab chiqish uchun ilmiy izlanishlar davom etmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar.

1. Inomovich X. J. et al. FERMENTLARNING TIBBIYOTDAGI AHAMIYATI VA ULARNING QO'LLANILISHI //Лучшие интеллектуальные исследования. – 2025. – Т. 38. – №. 1. – С. 285-291.
2. Mamatkulov S., Jamolova N., Khudoykulov J. THE USE OF ACTIVATED MERCURY IN MEDICINE //Евразийский журнал медицинских и естественных наук. – 2024. – №. 2. – С. 108-111.
3. Мурадова Д. и др. СПИРТЛАРНИНГ АММИАК БИЛАН ЦИАНЛАШ РЕАКЦИЯСИНИНГ ТЕРМОДИНАМИКАСИ //Журнал естественных наук. – 2022. – Т. 2. – №. 1. – С. 75-76.
4. Inomovich X. J. et al. SUN'IY OQSIL OZUQA MODDALARINI ISHLAB CHIQRILISHI VA KELGUSIDAGI IMKONIYATLAR //Лучшие интеллектуальные исследования. – 2025. – Т. 38. – №. 1. – С. 292-298.
5. Kamol o'g'li D. I., Inom o'g'li X. J. Zaytun moyi guruh tarkibini yuqqa qavat xromatografiyasi usulida o'rganish //Modern education and development. – 2024. – №. 2. – С. 76-79.
6. Худойкулов Ж. И., Зиёева М. З., Мавлонова Х. И. ИСПОЛЬЗОВАНИЕ И ЗНАЧЕНИЕ ЛЕКАРСТВЕННЫХ ПРЕПАРАТОВ В ОРГАНИЗАЦИИ //INTERNATIONAL JOURNAL OF RECENTLY SCIENTIFIC RESEARCHER'S THEORY. – 2024. – Т. 2. – №. 3. – С. 154-159.
7. Икромов Ш. А., Худойкулов Ж. И. ЭЛЕКТРОХИМИЧЕСКОЕ ЛЕЧЕНИЕ И МЕТОДЫ ДИАГНОСТИКИ //Research Focus. – 2024. – Т. 3. – №. 11. – С. 146-150.
8. Амирова П. Ж., Худойкулов Ж. ЕСТЕСТВЕННЫЕ И СИНТЕТИЧЕСКИЕ НАРКОТИКИ: ПОЛЬЗА И ВРЕД //Research Focus. – 2025. – Т. 4. – №. 1. – С. 148-152.
9. Холмуродова Д. К., Исломов Л. Б., Худойкулов Ж. И. ЭФФЕКТИВНОЕ ИСПОЛЬЗОВАНИЕ СЫРЬЯ //IJDOKOR O'QITUVCHI. – 2023. – Т. 3. – №. 33. – С. 277-281.